בסוד שיח

שאול ש"ץ

מצבה למשמר המצבות

בימים אלה נפטר בירושלים נפתלי בר־גיורא במבוגר, ממייסדי שדה אליהו, שהטביע חותמו על העלייה הבלתי־ליגאלית לישראל. אבדה קשה למשפחתו העניפה ולרבבות יהודים שאינם עוד אתנו מזה מאה־מאתיים ויותר שנה. הכיבוד מאז פרש לגימלאות בסוכנות היהודית, עסק בשימורם ותיעודם של מאות אלפי המצבות הד' קברים בבתי העלמין היהודיים ברחבי גרמניה. וזאת לדעת, כי בגרמניה נותרו מאות רבות של בתי־עלמין יהודיים מוזנחים, ששום יהודי אינו פוקד אותם. נפתלי ז"ל נטל על עצמו את המשי מה בלתי־שגרתית, להנציח את המצבות הללו לדורות. הוא הותיר מאחוריו את משפחתו הקרו בה, ברובע היהודי בעיר העתיקה, והחל בצילום שיטתי של כל אותן המצבות בבתי העלמין היהו דיים בעיירות גרמניה השונות. את התמונות הר ב"ס בכרכים מהודרים שכוללים תרגום לעברית וגרמנית של כל ערך. עד עתה הספיק לפרסם את בתי העלמין של ניוהיידד, הכבר־ג'יר־צבורג (מקום קבורת אבותיו) ונרסבק (מקום בו כיהן אבוי כרב, שהיה נכדו של בעל "יד הלוי" ו"מלאכת שמים") גיילינגן, גפינגן־בנהיין, שמהיים, דוסכודב וצלה. מוכן לדפוס הכרך על הנאו ובדליכינגן. שמות העיירות הללו יהודעים כיום אך למעטים מבין היהודים בישראל ובחו"ל, אלא שכל בית עלמין כזה הוא סיפור של קהילה, סוגי קבורה, מנהגי אבלות, שמות משפחה ושושלות, שולקלור והסטוריה יהודית שקרמה לשואה.

נפתלי ז"ל עסק במלאכת קודש זו בשלג וכר פור ולעתים סייעו בידו מתנדבות גרמניות או סטודנטים מתנדבים מארגוני הכפרה הנוצרים. מוקד פעילותו היה בשטוטגרט, והכר החל פשוט ביקש לכתוב ספר על משפחתו, משפחת במברגר. הזיכרונות י.א. הרוויץ (ירושלים), שתחום התמחותו כתב־ייד והסטוריה רבנית, סייע בידי נפתלי ז"ל בפיענוח הכיתובים על המצבות. לדב ריו, בתי העלמין היהודים בגרמניה צופנים תומר הסטודי רב־ערך שאינו מנצל. "מידור לעתים בקהילות שחיו בהן יהודים כמעט ברצף של למעלה מאלף שנה".

בכמה עיירות בגרמניה החזיקו בשנים האחרונות בשימור בתי העלמין היהודיים שבתחומן, ולמטר רה זו מופנה לא מעט כסף. מעשה של כפרה וגם אולי רצון למשוך תיירים יהודים. עם הסתלקותו של נפתלי בר־גיורא ז"ל, אין מי שעוסק בעבודת הקודש הזאת של הנצחת בתי העלמין היהודיים בגרמניה, וסטודנטים להסטוריה יהודית, מוזמנים בזאת להמשיך במקום שבו הוא הפסיק, ויש להי ניח כי הרשויות בגרמניה יסייעו תקציבית.

יצבוט הלב לראות סטודנטים לא יהודים, גרמנים, מתעניינים בעברו של אחינו בני־ישראל ומשקיעים אותן, וכאן הפרוייקט החשוב הזה לא יזיז לאיש.

עיר גונזית?

ראש הדור הצעיר במפד"ל, חיים פלק, מעבר לתעלולים התפשטותיים שלו עם המסרים הפר ליטיים המאד ברורים, שוקר על הקמת שכונות לצעירים דתיים במחירים מוזלים. בשלב זה הוא מתמקד באזור ירושלים ומאמציו ומלפנינו פרויד קט ה"חומה". ויהי היום ופלק ביקש לברוק את האופציות להקמת שכונה גדולה לציבור חובשי כיפות סרוגות במודיעין "עיר העתיד". ומה נבעת לגלות כי מועצת העיר בהחלטותיה סגרה את כל האפשרויות מפני ריעיונות מהסוג הזה של בניית שכונה לדתיים. וישמו לפניכם את ההלטות מדל צת העיר האת:

"אנו חברי מועצת מודיעין רואים בשמירת צב יונה הנוכחי של העיר בעיר תופשות ופלורליס טית, עניין עקרוני מהמעלה הראשונה.

"בניית שכונות מובדלות לאוכלוסיות בעלות צביון דתי ייחודי, נוגדת את תפיסת רוב מניינם של תושבי העיר, אולם אנו מייצגים ואין לה מקום במודיעין.

"לפיכך, מחליטה המועצה בזאת, כי לא תור שה בנייה ייחודית למגזרים מובחנים על רקע דתי.

"המועצה מחליטה כי לא יינתנו היתרי בנייה למבנות וקבלנים, אשר יכלילו בחוזה המכר תנ אים מגבילים על רקע דתי, וזאת בכל שהבנר עולה בקנה אחד עם הוראות החוק".

בסעיף האחרון ראש המועצה, מאיר שכטר - נמנע.

רק להזכירכם: היתה עיר בדרום הארץ ועוד שמה ובראשה עמד שר האוצר הנוכחי, "בייגה" שוחט והוא ביקש ללכת בדרכם של חברי מועצת מודיעין הפלורליסטים - מלה יפה בתחליף לג ועזנת. אלא שעברו כמה שנים מסכיך גוד ואחרים "עשו לו בית־ספר" ובמקום שוקקים חיים לא רק של חובשי כיפות סרוגות אלא ובעיקר של ציבור חסידי.

מעניין יהיה לראות בג"ץ יניב על החל טות מהסוג הנ"ל.

פסתבר שהרוח החדש של מר"ץ ו"ישראל אחת" סרם קלסו את התרתן בהקמת שכונות נפרדות לציבור הדתי. לציבור זה צרכים מיוחדים כמו מרפסות לסוכה, בתי־כנסת ומקוואות והסכ קת תנועת כלי־רכב בשבת. באשר השכונה נפר רת הציבור החילוני אינו ניזוק וקשה להבין את ההחלטות הנ"ל המחרות שקיבלה מועצת העיר שוחרי יהודים אחים אנחנו, בני עם אחד. לא?

מהישיבה הזאת נעדר נציג הממר"ל שלום לוריפ, כנראה מסיבות חשובות במיוחד ויש לקר ות כי יעשה הכל, כולל הזיקקות לבתי משפט כדי להביא לביטולה של ההחלטה הזאת.

סולידריות בחיל הקשר

אי־שם בארץ מתקיים כעת קורס השלמה לצעירים בחיל הקשר. לאלה שסיימו קורס קצי נים בסיסי.

אחד הצוערים, שומר מצוות, הגיע תוהו להיות מפקד תותן. באחת הביקורות נמצא כי מיטת הצוערים באראלי הדרים, לא היו מסודרים כראוי למי שעתידים להיות קצינים בצה"ל. המפקח התותן הצעמר לדין ונשפט לשלוש שבתות ריתוק. חבריו, הקצינים שבעתיד, חשו שלא בנוח עם פסק הדין הזה, שניתן למעשה בגלל והחלטיות־של סר הדיות עם הברם הדתי שבגלל היותו דתי ומפ שפחה דתית אין הריו יכולים לבוא ולבקרו בשבת. חבריו לקרס נשארים עמו בשבת וגם חלק מהסגל "קופץ" מפעם לפעם להגיש־שלום ולשאול מה נשמע בבחינת "עמו אנוכי בצרה". חברה לעניין.

מחצרות אדמו"רים וחסידים

"יושב בעליית הגג והונה בתורה"

עד סוף שנות הששים, תושביו החדיים והב תיים של מרכז תל־אביב, מיעטו להיעזר בשמות של הרחובות באזור מגוריהם. הם היו מתכוננים גר ברחוב עבודה, היו אומרים: "זה שתי פסיעות מה"שטיבל" של מונקאטש". ה"שטיבל" של חסי די וידיישטוב, סימן קטע בֶּרחוב נחמני: סקווייר - רחוב מרכז בעלי מלאכה: חב"ד וגור - רחוב נחלת בנימין במספרים הנמוכים הסמוכים לרחוב אלנבי. ברחוב רש"י התפללו חסידי סוכטצ'וב: סטריקוב ברחוב בורוכוב: אוז'רוב בשדרות רוט שילד (128): בעלז - רחוב אחד העם: וינשעוץ - ברחוב פיירברג: הוסיאטין ברחוב ביאליק: סדיגורא - רחוב אחד־העם (סמוך לנחמני) היתי עוד כהנה וכהנה־"שטיבלך" שאני לא זוכר כרגע את שמם, והיה זה מזריה נפשות להתפלל בהם. שבתותיו. היו ה"קודשים", שעד לימי ויקנה מופלגים לא אשכח אותם. במיוחד ה"גלה" (ירגל קדושה) על מצייה עגולה קטנה וגלית עם קודש של מלח. מאז שהומצירה הזו במעט ונעלמה נאמרו לי שיש משהו לפי הזמנה בבני־ברק) גלה כבוד מ"הקיבוצים" ההדיינג נאכל אחרת והכל נאכל אחרת, ושיהיו לי ב"אוסם" בריאים הם הקרקרים שלהם. בינתיים גם כמה מה"שטיבלך" החליפו חסידויות, כמו וידיסשוט שעבר לשליטת חסידי גור, ודוב הקיימים אוספים מגיין בקושר, שהרי היתה הגירה רצינית מתל־אביב של רתיים ומ סתבר שאפשרים גם מזקיקים יעוברים מן העולם.

ולמה כל הפתיחה הזאת? ברחוב עבודה 12 קיים ה"שטיבל" של חסידי סקרנביץ. ה"שטיבל" פתוח בשבתות־וימים טובים בלבד, משום שרבים מחסידים עברו לגור בדיבדים דתיים אחרים מחוץ לתל־אביב. ב"ארציים" של האדמו"ר מסק רנביץ האחרון, רבי יוסף צבי קאליש זי"ע, מתי כנסים "יוצאי" ה"שטיבל" הזה לסעודת הזילולא ואמירת דברי תורה וחסידות לכבוד האדמו"ר ולי עילוי נשמתו. יום הזכרון הוא ביום שני הקרוב ובערב שיקום לו, ביום ראשון תיערך הסעודה המסורתית. יבואו משפחות צנוידים, פינסטר, גרנביץ, וייזר ופרנס וכו' וכו' וכמובן ר' חיים מנחם אלברג שזכה להנות מזיו תורתו וקנאי של האדמו"ר רבי שמעון קאליש זי"ע, אביו של רבי יוסף צבי.

רבי יוסף צבי שימש בשתי כהונות בו זמניות: גם כאדמו"ר לחסידיו וגם כרב ואב"ד בני־ברק, ציידוף די בניר בעולם החסידות בארץ־ישראל.

רבי יוסף צבי הוא בן אחד בן להקדוש"ם רבי יצחק מווילקא. גולד לאביו, "רבי שמעון בעל הד חמנות". לאחד הבבחה של הצדיק רבי דוד מלע לוב, שיוולד לו בן שלשמה נבוהה תהיה לו.

האדמו"ר רבי יוסף צבי זצוק"ל שנולד בשנת תרמ"ח, היה היתיר מבין חמשת הבנים של רבי שמעון מסקרבניץ שעזד את השואה האיומה. גודל התחנך על כרכי אביו ואת עיקר תורתו ינק ממנו. בהגיעו לסרק "הראש מקודש" נשא לאשה את בתו של רבי יצחק יעקב מבילא זצוק"ל, נינו של "היהודי הקדוש מפשיסחא. לימים סיפרה הרבנית חנה גולדה בלומה. כי בעלה האדמו"ר רבי יוסף צבי לא היה עולה על יצועו בימי השי בוע, זולץ מאסף בלילות שבת, וניתן היה למצוא אותו יושב בעליית הגג והונה בתורה. ואת, עד שעלו והשתקעו בבני־ברק, מאז שינה את סדר יר מו. השכים בעלות השחר לעסוק בתורה ולאחר התפילה פנה לעניני הקהל והקהילה.

בעבודת הקודש שלו באדמו"ר שילב את מגנ גי וחקא וביאלא והדבה ממה שראה אצל אותנו, האדמו"ר מביא לא נזנו מן.בעצמו. כמו הילקת נרות שבת, נוסף על אלו של הרבנית. בעת שהוכתר לאדמו"ר היה מקרש על היין בביתו ורק לאחר מכן היה יוצא לעריכת ה"טיש". משום שנהג לשיר "שלום עליכם" כחותנו ולא רצה לנ הוג כך בפרהסיה.

החסיד ר' אלתר נעמירובצר, שהיה מן היושי בים במזרה ב"חצר" ביאלא, אמר פעם לנכדה: "צוזנך לראות יראשמים אמיתי, לך התסתכל בפ ניו של רבי יוסף צבי, תתנו של הרבי.

בהיותו בוודשה, שיחזרו לפתוח רבים מחכמי פולין, כדי להתייעץ עמו בעניינים העומדים על הפרק ומכל ה"חצרות" באו אליו כדי שישמש להם בחוד בדיני ממונות, והדבה דיני תודה וזב או להבדעתו.

האדמו"ר נודע בתקיפותו הגדולה לכל רבר שבקדושה ולא נשא פנים לאיש. כאשר נודע לו שאחד מראשי הקהל מתפלל את תפילת שחרית בשעות אחר הצהריים משום שהיה עסוק משעות הבוקר המוקדמות בפירוק סחורה ובדיקת תכולי תה - פנה אליו ובקשו: שיתפלל קודם צאתו לע בודה, או שיחפש לו מרנסה אחרת. ראש הקהל עמד על שלו, כי אינו מוכן לקפח פרנסתו בגלל תפילה בזמנה. אמר לו האדמו"ר: אם אינך מוכן לשמוע בקולי, אוסר אני עליך להיכנס לבית המדרש. וקרה שבעלותו לפקוד את ציונו של אביו בסקרבניץ, נא אליו אחד מהגבירים שבמד קום חזרה שמו, והחל לוענ לאדמו"ר. קרא לו רבי יוסף צבי ואמר לה זרת, כלום סבור אתה שרק ביום אפשר לזרות, גם בלילה יכולים לזרות. חלפו כמה שעות ואש פרצה בנכסיו של זרת הגביר ובלילה את רוב רכושו. בראות הגביר כי עוד מעט יישאר ללא כלום, ביקש מיד את סליחתו של האדמו"ר ותשקע האש.

עשרים ושתיים שנה ישב על כסא הרבנות בבני־ברק ורמותו האצילית ושקמותו עוררו רגש כבוד כלפיו אצל כל רואיו. בכל ליל שבת קודש היה עורך בביתו את ה"טיש" לחסידים שבאו להסתופף בצלו ואת הסעודה השלישית היה מקר ים ברוב־עם בבית הכנסת הגדול בבני־ברק, גם כשנפתח ה"שטיבל" של חסידי סקרנביץ בתל־ אביב־בשנת תרצ"ו, הגיע רק לשרקים בימות השר בוע להתפלל עם חסידיו, וכך נהג גם עם חסידיו בחוץ־לארץ.

בגיל 70 לקה בלבו אולם לא שינה את סדר יר מו. ב־ב' שבט תשס"ו בעלותו לשקוד את ציונו של רודו הקו"ם רבי שמחה בונים מאלכסנדרוב, חילק לחסידיו מעות המהעמד הזה נשא אופי של פרידה צפורה. ואכן שנה לאחר מכן, כבר לא היה ביכולתו להגיע לציון בשל מחלתו שהחמירה.

סמוך להסתלקותו ממש אמר לאחד הדיבאים: אגלה לך סוד, בשבת הבאה יהיה אצלי שבת הב דול. הדיבא לא הבין את פשר האמירה האת עד שנודע לו. בי האדמו"ר הסתלק בשבת שבוע לאחר מכן. כשבא לבקרו רבי יחזמאל יהודה מאיר מאלשינוב וצוק"ל והביע את רצונו להיות נוכח פעם בשולחנו הטהור, ענה לו רבי יוסף צבי: "איזדת כבר את המוער".

בעבר שבת קודש פרשת תרומה, א' אדר א' תשי"ח, זיזו האדמו"ר את הרבנית להקרים בזוכ קת הנרות "מאחר השבת היא אצלי שבת הגרול" וכן הליק את נרותיו כמנהג אחותו. אחר־כך קרא לבתו היחידה בפרד ממנה התהיל להתפלל מנחה בהרבות עילאית. משהגיע ל"עלינו לשבח" האר ריך ב"אחר" ויצאה נשמתו בקדושה וטהרה. נממן במצריה בחלקת תלמידי הבעש"ט. (בקרוב יצא לאור ספר על פרשת חייו פרי עטו של ר' זאב ריימכן).